

Gion Nándor

Aranyat talált

V.

A tél természetesen megjött, amint azt Vladan Drenovakovics, a hajlott hátú szerbiai belügyi előjáró megjövendölte, mielőtt lóra ült volna egy ködös őszi reggelen, és amint az egyébként is várható volt, a hó lehullott, de a rendőrtiszt jövendölésével ellentétben a köd nem szállt fel teljesen, vagyis elég csúnya telünk lett még a fehér hóban is, és ezen a csúnya télen sokat gondoltam Szentigazra, a kopasz és fogatlan öregemberre, aki még kamasz koromban az első háború előtt megtanított a kártyajátékok fortélyaira. Szentigaz jóformán mindent tudott a kártyákról, jósolni is, nekem azt jósolta, hogy a tüskés ágak széthajlanak előttem különféle útjaimon, tehát szerencsés életem lesz, megtanított a kártyák paklizására, de megígértette velem, hogy csak egyetlen egyszer fogok csalni, és akkor sem haszonlesésből. Megígértem neki, és ezidáig nagyjából álltam is a szavamat, valamikor régen Váry János kastélyában megcsináltam azt a trükköt, amiért az egész kártya forgatást megtanultam, nem haszonlesésből csináltam, a későbbiekben csaltam ugyan még elég sokszor, de sohasem pénzért, inkább csak szórakozásból a hosszú téli estéken, amikor a szomszédokkal főtt kukoricaszemekért vagy gyufaszálakért játszottunk, ilyenkor mindenki tudta, hogy időnként csalog, többször ők maguk kértek meg rá, mert szerették volna ellesni a paklizást, ez azonban sohasem sikerült nekik. Ezzel együtt voltak vidám hangulatúak a téli esték, sokat neveltünk, énekeltünk és kártyáztunk, néha megpróbáltak rábeszélni, hogy jósoljak is a lapokból, de ezt nem vállalhattam, mert Szentigaz még okításom előtt megmondta, hogy emberi sorsok alakulását megbízhatóan csak az tudja megjövendölni, aki hét hónapra született, az esztendő hetedik hónapjának hetedik napján, ő így született, és halálos komolysággal állította, hogy amit kiolvas a kártyákból, az szent igaz. Én normálisan kilenc hónapra születtem, az ügyeskedésekből valamit megtanulhattam, de a jövendölést nem. Még magamnak sem jósoltam soha, elhittem Szentigaz tanítását, mert első világháborús sebesülésemet és a második világháborús tervezett kivégzésemet leszámítva tényleg szerencsésen alakult az életem, a tüskés ágak széthajlottak előttem, jókedvűen és ártalmatlanul kártyázhattam.

Így volt ez a ködös és eléggé csúnya télen is. A szomszédok, Katona Andrásék, Hám Lajosék, Bata Jánosék majdnem minden este átjöttek hozzánk, gyakran átjött Szekszér Johák bácsi is a róla elnevezett híd mellől, néha pedig vejemmel, a Kis Kőművessel beállított Tölgyesi Mihály is, pedig ő igen messze lakott tőlünk, egészen a feketicsi híd közelében Schank Frigyes téglagyára felett, de nagyon unta magát a csöndesen telelő és immár gazdátlan téglagyármál, vállalta a hosszú gyaloglásokat, csak hogy emberek között mozoghasson. Sokat énekeltünk, majdnem mindenkinek szép hangja volt, az asszonyoknak is, én is szépen játszottam a citerán, egyedül Tölgyesi Mihály nem tudott énekelni, mert ő botfűlű volt, csak dörmögött a citeraszó mellett, a kártyázást várta, ő biztatott legtöbbször, hogy csaljak leosztás közben, szerette volna eltanulni a trükköket, de ez neki sem sikerült, a kukoricaszemekkel és a gyufaszálakkal pedig kedvetlenül bibelődött.

Sejtettem, hogy nem fogja sokáig bírni a tétlenséget és az ártatlan kártyázgatást, és tényleg nem bírta sokáig. Elkezdett kocsmázni, nem azért, hogy leigya magát, komolyan akart kártyázni és nyerni. Winkler Árpádtól, a fiatal hentesmestertől hallottam erről először, amikor véletlenül találkoztunk, a Becsei út és a Kálvária utca sarkán. Én a lányomékhöz mentem látogatóba, ő meg titkos disznóvágásból indult haza a Kálvária irányából, megálltunk beszélgetni a ráérős, ködös, fehér délutánon, és megemlítette, hogy többször is látta Tölgyesi Mihályt kártyázni némelyik kocsmá sötét zugában. Egyszer ő is kártyázott vele. Hittem neki, Winkler Árpád tisztel engem, állítólag az én jó tanácsaimnak köszönheti, hogy életben maradt, amikor a Jugoszláv partizánok a háború vége felé besorozták a Petőfi-brigádba, és fegyvertelenül nekizavarták a németek állásainak. Abban az időben frontra indulása előtt tényleg adtam neki néhány tanácsot, talán hozzásegítettem az élethez, de az évekkel ezelőtt történt, most Tölgyesi Mihályra kellett ügyelnem. Elkészöntem Winkler Árpádtól, tudomásul vettem, hogy Tölgyesi Mihály megszegi a szabályokat, és mégis benéz a kocsmákba, ezen nem haborigtam volna, hiszen számítottam rá, a békés kártyázásokat is hajlandó voltam elnézni, de csakhamar megtudtam, többektől is, hogy Tölgyesi Mihály verekedésbe keveredett a Kiss Antal féle kocsmában, amit mostanra Kolubara vendéglőre kereszteltek át. A Kis Kőművessel üzentem, hogy Tölgyesi Mihály látogasson meg vasárnap délelőtt a nagy mise idjén, amikor egyedül vagyok.

Eljött, és nem fogadtam nagy barátsággal. A konyhában ültettem le, és mindjárt a tárgyra tértem.

– Amikor megegyeztünk, hogy együtt dolgozunk, megmondtam, hogy másoknak hazudhatsz, de nekem nem. Vagyis, ha azt ígéred, hogy betartod a szabályokat, akkor elvárom, hogy ez így is legyen. Akármilyen rossz véred van.

– Egyáltalán nincsen rossz vérem – tiltakozott. – Legfeljebb nyugtalan vérű vagyok. Nem bírom a tespedséget, ráéreztem már a komoly kártyázásra.

– Verekedtél is.

Tölgyesi Mihály megpróbált szinte bűnbánóan magyarázkodni.

– A Hugyik Jóska ordítani kezdett velem, azt mondta, hogy csalog a kártyán, le akart ütni egy szódás üveggel.

– Csaltál?

A vállát vonogatta.

– Nyertem.

– Tehát csaltál. És fölöslegesen lármát csaptál magad körül. Ez nagyon nem jó. Nekem sem.

– Hugyik Jóska szájon vágta és kicsavartam a kezéből a szódás üveget. – magyarázkodott tovább Tölgyesi Mihály. – Akkor rám rontott a Benkó Vince, tudja, az a kis hörcsög-ember, ő is azt kiabálta, hogy szüflizok. Felborítottam az asztalt, és elfutottam. Mindössze ennyi történt.

– Ez is éppen elég. Nagy lármát csaptál, ami ebben a szakmában nem ajánlatos. Meglékelhetek volna.

– Ezért szaladtam el.

Rosszkedvűen néztem az izgága kis embert, tudtam, hogy valamivel meg kell ijesztenem.

– Winkler Árpád is ott volt akkor este? – kérdeztem.

– Nem. Nem volt ott.

– A napokban beszéltem vele. Az volt a megérzésem, hogy bármikor szívesen kieresztené a beleidet.

Tölgyesi Mihály ettől még nem riadt meg.

– Tőle csak egy oldal szalonnát nyertem el valamelyik este a Rác Jani kocsmájában. Egyáltalán nem háborgott emiatt.
– De tudja, hogy csalsz a kártyán. És jól bánik a késsel. Ez a szakmája. Disznókat, marhákat, birkákat bezel ki. És petőfistaként keményre edződött a fronton.

– Én is megedződtem a fronton – mondta önérzetesen Tölgyesi Mihály.

– Csakhogy ő győztesként tért haza a háborúból. Funkciókat is kapott.

– Mégsem szereti jobban a szerbeket, mint én.

– Jó barátja Ozren péknek – mondtam. – Összeér a szakmájuk. Ozren rendes ember, de lelkes hazafi. A hazafiakkal pedig vigyáznunk kell.

Tölgyesi Mihály rövid ideig elgondolkozott, majd egykedvűen azt mondta:

– Még így sem félek az Árpi gyerektől. Lehet, hogy jól bánik a késekkel, de én nem vagyok sem birka, sem vágómarha.

Egy könyv volt előttem az asztalon, Jókai Mór valamelyik romantikus történetét olvastam éppen akkoriban. Téli napokon sokat olvastam, sok könyvem volt, Lusztig Kornél, a tuki zsidó órást rám hagyatkozta egész könyvtárát, még mielőtt marhavagonba rakták 1944-ben.

Belelapoztam az érdekes eseményekről szóló könyvbe.

– Ismerted Lusztig Kornélt?

– A szakállas zsidó órát?

– Azt.

– Láttam néhányszor, de sohasem beszéltem vele. Úgy tudom, hogy az SS-legények elvitték és elégették valahol.

– Így történt. Én jól ismertem, és kedveltük is egymást. Az idősebbik fia mellettem halt meg Galiciában, az első háborúban. A kisebbik fiát rám bízta, meg a könyvtárát. A könyveket megőriztem, a fiút azonban nem sikerült megmentenem. Bután viselkedett. Hősiesen.

– Őt is elégették?

– Bizonyára. Néha előfordul, hogy én sem tudok megmenteni valakit.

– Ma már nem égetnek el embereket – mondta Tölgyesi Mihály.

Töprengve lapozgattam a Jókai-könyvet, amelyben egy bányáról is szó volt.

– Az Adriai tengerben van egy nagyon kopár sziget. Hatalmas fehér kősziklákat terem és vasrácsokat a komolytalankodó embereknek, akik csákányokkal tördelik a sziklákat, de azok sohasem fogynak el. Ott is találkozhatasz ismerősökkel. Bakó Péterrel biztosan.

Tölgyesi Mihályban alább hagyott a hetykeség, és riadtak lettek a szemei.

– Innék valamit – nyögte megjuhászodva. – Átfáztam odakint, és még mindig fázom.

Majdnem megsajnáltam, és majdnem elnevettem magam. Elővettem a konyhaszekrényből fél liter Bangó-féle szilvapálinkát, elébe tettem. Az asztalon két vizes pohár állt egy tálcán, Tölgyesi Mihály az egyiket félig megtöltötte pálinkával, aztán úgy döntötte magába, mint a kútvizet. Kivörösödött az arca, és kigúvadtak a szemei.

– Pesten jobban érzem magam, mint Szenttamáson – krákgott bánatosan.

– Falusi gyerek létedre?

– Ott jobban elnézik a komolytalankodást. Sőt megbecsülik. Sok ott az ember, és a sokaságban én is szépen elférek. Ha megkapnám ügynökeim listáját, azonnal visszamennék a sokaságba.

Én is töltöttem magamnak a pálinkából, óvatosabban ittam, mint Tölgyesi Mihály, kezdtem jól érezni magam, szeretem a vasárnap délelőtti pálinkázást, sokszor iszogattam már így rendes emberekkel meg gyarló emberekkel is, legtöbbször jól érzem magam, ilyenkor kicsit lelassulnak az órák, akár komoly dolgokról is lehet beszélni.

– Megkapod a listát – mondtam komolyan. – De mostantól kezdve mélyen húzdd be a farkad. Biztos vagyok benne, hogy Püspöki őrnagy elvtárs is ezt javasolja a távolból.

– Püspöki Sándor...

– Ő most azt üzeni, hogy fogd be a szádat és húzdd be a farkad! Különben követ fogsz fejteni, és talán sohasem mész vissza a sokaságba.

Tölgyesi Mihály igazából szomorú lett, megadóan azt mondta:

– Ezentúl otthon fogok ülni, majd passziánszozok. Halálra unom magam, de kibírom. Szeretnék minél gyorsabban visszamenni Pestre.

– Mindent a maga idejében.

Ekkor megérkezett Rézi templomi ruhájában, kicsit elcsodálkozott, és megkérdezte tőlem:

– Miért nem szóltál, hogy meghívtad Miskát ebédre?

– Véletlenül tévedt be – mondtam. – Megiszunk még egy pálinkát, azután elmegy.

– Újból megbeszéltük Stefan Krebs SS katona kiszabadítását – mondta Tölgyesi Mihály, és még egyszer töltött magának fél vizes pohárral pálinkát.

Rézi is leült az asztalhoz, megtörölte bepárasodott szemüvegét, majd visszarakta orrára, tiszta szemüveggel dühösnek látszott.

– Én nemcsak imádkozni szoktam – mondta élesen. – Verekedtem elégszer életemben. Rokonaimat kiszabadítottam a lágerből...

– Az a láger itt volt a szomszédban – mondtam. – Szibéria viszont messze van. És ott nem Sztójan Salajics a táborparancsnok.

– Utálom a tehetetlenséget – mondta Rézi. – Ahogyan múlik az idő, Szibéria egyre messzebb lesz. Nem akarom, hogy Stefi végleg eltűnjön.

– Életre való ember, nem könnyű elpusztítani. Biztosan megtaláljuk.

– Elhozzuk a családjához – bizonygatta Tölgyesi Mihály, és megrovóan nézett rám. – Persze bizonyos ellenszolgáltatásokat várnak tőlünk felsőbb körökben. A tábornokok és a politikusok.

Most már Rézi is megrovóan nézett rám.

– Tegyetek meg mindent Stefi kiszabadításáért, de te nehogy megint bajba keveredj. Egyszer majdnem kivégeztek, és akkor én is úgy éreztem, hogy gyorsan meghalok.

– Élni fogsz – mondtam. – Ha a magad dolgával törödsz. Az asszonyok legyenek jó feleségek és jó családanyák. Ennyi untig elég. Levehetnéd már magadról ezt a fekete templomi ruhát. Miska ugyan nem fog nálunk ebédelni, én viszont kezdek megéhezni. Jó feleségek nem templomi ruhában főzik a vasárnapi ebédet.

Rézi felállt, elindult a szoba felé, hogy átöltözzön, hirtelen megtorpant, a táskájába nyúlt.

– Hazafelé benéztem Deszánkához...

– Hogy megy a német beszéd?

– Jól. Adott egy borítékot, azt mondta, hogy csak te nyithatod ki.

Elővette a borítékot, átnyújtotta. Óvatosan felbontottam, láttam, hogy pénz van benne és egy kis fehér papírcetli. A pénzt nem mutattam, csak a papírt vettem ki, azt írta rajta: „Jövő héten elkezdheti az utazgatást. Vrbas, Subotica, Novi Sad.”

Rövid, egyszerű üzenet volt, mégis sokáig tartott, amíg megfejtettem, hogy illene már Verbászra, Szabadkára és Újvidékre utaznom. Círil betűkkel írták, és én Lusztig Kornéltól csak magyar, német és héber betűs könyvet kaptam megőrzésre, a magyar könyveket rendszeresen olvastam, Rézi néha belelapozott a német könyvekbe, a zsidó betűket senki sem tudta már elolvasni Szenttamáson, círil betűs könyveket pedig nem hagyatékhozott Lusztig Kornél.

– Miről van szó? – kérdezte Rézi.

Zsebembe tettem a borítékot és az üzenetet.

– Sztóján véletlenül találkozott Kuglicz Ferivel a verbászi vasútállomáson. Feri azt üzeni, hogy szeretné, ha meglátogatnám.

– Ő az a begluki Kuglicz, aki a cukorgyárban dolgozik?

– Igen. Lehet, hogy félretett nekem néhány kiló cukrot. Valamikor egészen jó barátok voltunk. Jövő héten meglátogatom.

– Sztóján ezért ír levelet? Megmondhatta volna...

– Belésulykolták a titkolózást. Táborparancsnok volt, meg egyéb bizalmi helyeket is betöltött. Az ilyen emberek szeretnek leragasztott borítékban üzengetni jelentéktelen ügyekben is.

Rézi még kételkedve ácsorgott a konyha közepén, szerencsére Tölgyesi Mihály gyorsan átbeszélte a dolgot.

– Ha már Verbászra utazik, benézhetne az egykori Kohlmann tanyára is. Úgy hallottam, hogy azt most a kövér Zavarkó Bandi bérlí. Kár, hogy elment Szenttamásról. A legbutább kártyás, akivel valaha találkoztam, de imádja a kártyát, sok pénzt elnyertem tőle. Mindig volt pénze. Az ilyen nagydarab, buta emberek szeretnek dolgozni, és sokat is dolgoznak, munkával tudnak pénzt keresni, kártyázni viszont sohasem tanulnak meg.

Rézi végre bement a szobába átöltözni, én meg ismét figyelmeztettem Tölgyesi Mihályt.

– Nincs kedvem nagydarab buta emberekkel társalogni, te pedig kerüld a buta kártyásokat.

– Kerülni fogom őket – ígérte.

Megint nagy kortyokban ürítette ki a poharát, az arca tartósan kivörösödött, lehangoltan és vörös fejjel búcsúzott el tőlem, Rézi pedig megfőzte a vasárnapi ebédet.

Hétfőn levelet írtam Gion Károlynak Szabadkára, és Dosztán Jánosnak Újvidékre. Terjedelmes leveleket írtam, beszámoltam arról, hogy hogyan élünk mostanában, megemlítettem, hogy melyik téli napon leszek a városukban, kilátásba helyeztem, hogy esetleg benézek hozzájuk, mert régen láttam őket, és jól esne kibeszélgetni magunkat. Ez nagyjából így is volt. Kuglicz Ferinek nem írtam, úgy sem kapta volna meg a levelet, mielőtt megérkezem.

Kedden délután szálltam vonatra, egy rozszant fapados vicinálisra, amely Becse és Verbász között járt naponta kétszer, Szenttamás érintésével. Sokan voltunk a vonaton, nagy nehezen leülhettem az egyik fapad szélére, sokan tolongtak körülöttem, mellettem egy koszlott ruhájú férfi állt, akinek fején meglepően új és fényesszőrű rókabőr kucsma volt. Az egész ember fokhagymától büzlött. Magam is szeretem a fokhagymát, a fokhagymabűzös embereket azonban nem. Talán ezért fogtam gyanút.

A lassú járatú vonat megállt minden útszéli bodegánál, megállt a „Verbászi szállások” feliratú viskónál is. Tájékozódás céljából leszálltam. Leszállt a rókabőr kucsma is, tanácstalanul forgolódott, a vonat elindult, ő egyre tanácstalanabb lett, azután mégis felugrott az utolsó vagon lépcsőjére, az volt az érzésem, hogy szemrehányóan néz rám a lépcsőről.

Egyedül maradtam a nagy fehérségben, megállapítottam, hogy Vladan Drenovakovics a lassú járatú vonaton is szemmel tart, kedvetlenül nekivágtam a havas vidéknek, körülbelül egy órát gyalogoltam a féllábszárig érő hóban, az egykori Kohlmann tanyáig. A fárasztó gyaloglás közben nem találkoztam sem emberrel, sem állattal, időnként egy-egy vetési varjú repült el fölöttem, aztán megsokasodtak a varjak, csapatostól gubbasztottak a Kohlmann tanya körüli akácfákon.

A testes Zavarkó Bandi nemcsak kártyában nehéz észjárású, az élet mindennapi dolgaiban is. Alig lepődött meg, amikor a fekete varjak között beléptem a tanya udvarára. Barátságosan üdvözölt, azt mondtam neki, hogy mezőőri egyeztetés céljából utazgatok a járásban, egyből elhitte, nem kérdezősködött, bevezetett az istállóba, büszkén megmutatta két jól táplált lovát, négy tehenét és vagy harminc birkáját, és én hirtelen arra gondoltam, hogy Zavarkó Bandi nem is olyan buta ember, mint amilyennek sokan hisszük, mivel jóval gazdagabb legtöbbször. Az istállóban két busafejű kamasz fiú aljazott, nagyon hasonlítottak az apjukra, Zavarkó Bandi örökük is büszke volt.

Ezután mentünk csak be a házba, Ilka, a felesége a nyakamba borult örömeiben, őt kislány kora óta ismertem, egyenes derekú, egyenes hátú Kraszulyák lány, kár, hogy a fiai nem órá hasonlítanak. Természetesen ott tartottak vacsorára és éjszakára. Vacsora után Ilka és a gyerekek aludni mentek, Zavarkó Bandi ekkor elővett egy pakli kártyát, megkért, hogy játsszunk néhány partit, tényleg nagyon szeretett és akart kártyázni. Belekezdünk. Zsírozunk, vagyis heteseztünk, ez szelíd játék, bár a tétektől függően ezen is sok pénzt lehet forgatni.

Akármit ígértem Szentigaznak, most kénytelen voltam pénzért csalni, hiszen tíz osztás után akár a lovakat és a teheneket is elnyerhettem volna, vigyáznom kellett, magam ellen pakliztam, végül lefekvés előtt Zavarkó Bandi két dínárt nyert tőlem, mérhetetlenül boldog volt, azt hiszem ezen a télen ez volt a legmaradandóbb élménye. Másnap reggeli után szánkó elé fogta a két lovat, és hálából bevitt Verbászra, azt mondta, a lovakra is ráfér egy kis mozgás a hosszú tespedtség után. Búcsúzáskor lelkemre kötötte, látogassam meg máskor is, ha a közelben járok.

Verbász alaposan megváltozott a háború után. A házak olyanok voltak, mint régen, az emberek azonban javarészt kicserélődtek. A kitelepített németek helyére montenegrói családokat hoztak, ők kerültek nagy többségbe a kis városban, a maradék magyarok meghúzták magukat, az utcán jövevények hangoskodtak, sokkal harsányabbak voltak, mint régen a svábok, szóval a változás nem lett előnyös. Betértem az utamba eső első kocsmába, amelynek valamikor német neve volt, de gyorsan átmázolták Titogradra, Crna Gora fővárosának nevére. Itt is nagy volt a láрма, de azért elüldögéltem néhány órát két pálinka mellett, ettem egy híg bablevest és kora délután mentem el Kugliczékhoz.

Örömmel fogadtak, a Kuglicz család mindig jókedvű család volt, Kuglicz Feri nem sokkal előttem ért haza a cukorgyárból, meg sem kérdezte, hogy hogyan keveredtem hozzájuk. Verbász vasúti csomópont, itt sok ember megfordul ügyes-bajos dolgaival, Kuglicz Feri egyből azt kérdezte, hogy emlékszem-e egy régi fogadásra a Szekszer hídon, amikor ő és én Bata János és Szenczi Bálint ellenében fogadtunk egy láda sörben, hogy Kuglicz Feri nyersen megeszik egy frissen kifogott negyed kilós keszeget. Megnyertük a fogadást. Ilyesmirel beszélgettünk nagy nevetésekkel, és persze a szenttamási ismerősökről, közben savanyú bort ittunk, azután Kuglicz Feri adott ajándékba három kiló cukrot, és az esti vonattal visszatértem Szenttamásra. Ez volt első utazásom kémkedési ügyekben.

A következő héten Szabadkára indultam. Ismét a rozszant vicinálisra szálltam fel, ezúttal nem éreztem fokhagyma szagot, a verbászi állomáson azonban észrevettem a rókabőr kucsma férfit, a büfénél beszélgetett két vasutassal. A közelükbe mentem, nem hallottam, hogy miről beszélnek, időnként felém néztek, közel hajoltak egymáshoz, majd elmentek az ajtóhoz, ott beszélgettek tovább és forralt

pálinkát ittak, én is rendeltem magamnak egy forralt pálinkát, mert hideg volt, az Újvidék-Szabadka közötti járat természetesen késett, ezen még Vladan Drenovakovics sem tudott segíteni.

Aztán csak megérkezett a vonat, egy diákcsoporttal szálltam fel, a vonaton is hideg volt, a gyerekek ricsajoztak, indulás után a kalauz előzékenyen felajánlotta, hogy üljek be a vasutasok fülkéjébe. Eszembe jutott a rókabőrös férfi, de mégis bementem a fülkébe, itt négy ülőhely volt, kényelmesen elhelyezkedtem, utazózsákomat, amit Rézi varrt két nappal korábban, mellém raktam, a kalauz kilyukasztotta a jegyemet, és magamra hagyott. Ez a vonat gyorsabban haladt, mint a Becse-verbászi vicinális, de nem sokkal gyorsabban, és a külön fülkében is hideg volt, csak a kucsmámát vettem le, a téli kabátomat kigomboltam, de magamon hagytam.

Nem sokkal Feketics előtt bejött a fülkébe egy vasutas sapkás szürke köpenyes férfi, nagyjából velem egykorú lehetett, köszönt és mosolygott, kibújít a köpenyéből, kék vasutas egyenruha volt rajta, mint a kalauzon.

– Ne vetközzön le túlságosan – tanácsoltam neki. – Nem fűtik a vonatot. Dermesztő hideg van.

– Megszoktam már – legyintett, és leült velem szemben. – Másfél éve ellenőr vagyok ezen a járaton. Újvidék és Szabadka között minden akácfát ismerek, az időjárással is megbarátkoztam.

Az első két mondata után megéreztem a montenegrói beszédet, megfeszült bőrű arca is elárulta, hogy hegyi lakó. Ezek eléggé ízesen és megfontoltan formálják a szavakat, tulajdonképpen tetszik a beszédük, az Újvidék-szabadkai vonaton azonban kissé idegenkedtem tőle.

– Odalent a nagy fekete hegyekben is bizonyára hidegek a telek – mondtam.

– Hidegek, de tisztábbak, mint itt ezen a lapályon... És ott az emberek is nagyobbra nőnek.

– Mégis eljött erre a lapályra? A tiszta hegyek közül?

Egy pillanatra ellenségesen villantotta rám a szemét, azután mégis visszafogta magát. Önérzetesen azt mondta:

– Résztvettem a Sutjeskai és a Neretvai csatában is. Iszonyatosan hideg télben. Sok vér folyt akkor. Igazán kiérdemeltem egy nyomorult sváb házat itt a Bácskában. Egyébként Lovtyenácon lakom, amit valamikor Szekicsnek hívtak...

– Sőt Szeghegynek.

– Lehet. Tudom, hogy svábok lakták, éppen ideje volt kitakarítani őket.

– Tényleg németek lakták. A házaik azonban nem mondhatók nyomorúságosnak.

A vasúti ellenőr bólogatott.

– Valójában szép nagy sváb házat kaptam. És jó munkát. Igaz, hogy keveset vagyok a családommal, állandóan utazom, de nem panaszkodhatom. Az Újvidék-Szabadka vonalon mindenki tiszteli Milutin Karics ellenőrt.

Meglepetten felkaptam a fejem.

– Magát Milutin Karicsnak hívják?

– Igen.

– Ez a Karics... gyakori név Crna Gorában?

– Nem mondhatnám. De azért sokan tudnak róla. A zsupai nemzetséghez tartozunk.

Nem állhattam meg egy kevés gonoszkodás nélkül.

– Ismertem egy cigány lókupecet – mondtam. – Karába Janinak hívták. A dicsőséges felszabadulás után Jovan Karicsra változtatta a nevét. Hitvány ember volt. Róla is elég sokan tudtak.

Milutin Karics rosszkedvűen azt mondta:

– A hitvány emberek mindig a legszebb neveket választják maguknak.

Feketics alá értünk, néztük a hófedte házakat, Milutin megkérdezte:

– Maga ugyebár magyar?

– Igen.

– Megéreztem a beszédéről. Remélem nem feketicsi magyar?

– Szenttamási vagyok.

Milutin Karics megvetően intett a házak felé.

– Szerintem a feketicsi magyarok módfelett buta emberek. Vasútállomásuk sincs. Úgy hallottam, hogy annak idején tiltakoztak a vasút ellen. Félték, hogy a lovaik majd megriadnak, megvadulnak a vonattól. Most aztán nincs vasútállomásuk. Bezzeg a szekicsi svábok okosabbak voltak, ott megáll a vonat. A buta feketicsi magyarok meg kilométereket gyalogolhatnak, amíg a szekicsi állomásra hazaérnek.

– Így járnak azok, akik szeretik a lovakat – mondtam.

Elhaladtunk Feketics házai mellett, a szekicsi, vagyis a lovtyenáci állomáson megálltunk, itt elég sokáig vesztegeltünk, Milutin elővett egy csomag kártyát.

– Néha elunom magam az akácfák és az eperfák között – mondta. – Kártyázhatnánk Szabadkáig. Gyorsabban múlna az idő.

– Mit játszanánk?

– Huszonegyeznének.

– Pénzért?

– Természetesen. Zsednikig én tartanám a bankot, azután maga.

Az ajánlat túlságosan átlátszó volt, bosszantott, hogy Vladan Drenovakovics és egy montenegrói jövevény legalább olyan butának néz, mint a feketicsi magyarok őseit. Ekkor határoztam el, hogy megszegem Szentigaznak adott szavamat.

– Múljon hát az idő – mondtam. – Vágjunk bele.

Zsednikig Milutin tartotta a bankot, ő osztott. Hanyagul játszottam, de azért ügyeltem a lapjárásra, talán tíz dinárt nyertem el tőle, azután én vettem át a bankot, két osztás után megjelöltem minden lapot, mire Szabadkára értünk, már száztizenegy dináros nyerésben voltam.

Milutin szemrebbenés nélkül fizetett, még mosolygott is, megkérdezte tőlem, hogy mikor utazom vissza.

– Holnap délelőtt – mondtam. – A vejem rokonságának viszek egy kis elemőzsiát, azután megyek a feleségemhez, mert ő azt szereti, ha mellette vagyok.

– Ismét együtt utazunk. Kártyázhatunk. Illene, hogy revánsot adjon.

– Nagyon szívesen – mondtam. – Kártyázás közben tényleg gyorsabban múlik az idő.

– Visszafelé talán nekem lesz szerencsém.

– Nem hiszem – mondtam. – Eltart bizonyos ideig, amíg a hegyilakók megszokják a lapályos időjárást és az itteni játékszabályokat.

Ezután zsákommal elindultam Gion Károlyékhoz, a palicsi úton laktak, elég messze az állomástól, de ennyi gyaloglás rám fért a sikeres kártyázás után, egészen jókedvűen lépkedtem a jeges járdákon. Kedveltem Gion Károlyt, a Kis Kőműves nagybátyját, a kis Gionok ágán ő volt az egyik legszínesebb egyéniség, valamivel magasabbra nőtt testvéreinél, majdnem olyan magas volt mint én,

bámulatosan könnyedén vette az életet, és ehhez igazán megfelelő társat talált magának Miskolczi Borisban, aki talán még tizenhat éves sem volt, amikor hozzáment feleségül, és még Szenttamáson hat gyereket szült neki, négy lányt és két fiút, nehéz sorsuk volt, mások földjét túrták hosszú évekig, ehhez tényleg kellett a jókedély, szerencsére megvolt, a Kis Kőműves sokat mesélt arról, hogy az egész Gion család fejcsóválva és kicsit irigykedve nevetett Károlyék életvitelén, mert vasárnaponként állítólag gazdag emberek módjára étkeztek, még hétfőn is mákos kaláccsal ették a sültcsirkét a kapálás vagy a kaszálás szüneteiben, szombaton viszont már csak vízben áztatott szárazkenyeret rágsááltak, de azután megint vasárnap jött. Kilógtak a falusi szokásokból, Gion Károly talán ezért költözött Szabadkára, cipőgyári munkás lett belőle és jókedélyét ott is megőrizte.

Amikor meglátogattam őket, egy padlástérből átalakított sokszögletű lakásban éltek, eléggé szűken voltak, de azért elfértek, a legidősebb lányt akkor már férjhez adták, tehát kiment a házból, a másik három lány még otthon volt, szemrevalóak voltak, de nem sok jót néztem ki belőlük, túlságosan sokat vihogtak, a két fiú viszont emberesnek látszott, Károly, az idősebb gyerek könyvelőként dolgozott a cipőgyárban, sokan dicsérték szorgalmáért, a későbbi években börtönbe került sikkasztás miatt, de csak rövid időre, szabadulása után ismét megbecsült szakember lett, István, a kisebbik fiú egyenesebb pályát futott, abban az esztendőben országos ifjúsági birkózó bajnok lett pehelysúlyban, a későbbiekben pedig ötször egymás után a felnőtt bajnokságot is megnyerte súlycsoportjában.

Tehát jó családba érkeztem látogatóba. Egy felbontott tyúkot és két gyöngyöst, két kiló lisztet, egy kiló cukrot és egy kiló mákot hoztam nekik ajándékba, Boris azonnal tésztát gyúrt, megkelesztette, majd mákos kalácsot süttött, levest főzött a gyöngyösökből, megsütötte a tyúkot, és majdnem az történt, mint régen Szenttamáson, hogy mákos kaláccsal ettük a főtt és sült húsokat. Eközben lármásan átbeszéltük a szenttamási és szabadkai eseményeket, tájékoztattuk egymást minden közös ismerősről, és bár szűkösen voltak a padlástérben, nekem is szorítottak helyet éjszakára.

Reggel Gion Károly adott egy pár bocskort, ami pontosan illett a lábamra, Rézinek pedig küldött egy pár bőrpapucsot, ezeket a lábbeliket a cipőgyárból lopta ki. A birkózó bajnok fiú kísért el a vasútállomásra, azután elrohant edzésre, én meg sorba álltam menetjegyet váltani. Hosszú sor kanyargott a tolóablak előtt, sokáig kellett várakozni, de ráértem, mert ezúttal is késve indult a vonat.

Álltam hát türelmesen a sorban és egyszer csak ismerős rekedtes hang szólalt meg mögöttem.

– Ne forduljon hátra. Margith Gábor vagyok.

Nem fordultam meg, csak lemerevedtem egy kicsit.

– Te napközben is mutatkozni mersz itthon? – kérdeztem.

– Mi az, hogy itthon? – kérdezett Margith Gábor.

– Hát... a határnak ezen az oldalán.

– Szabadkán kevesen ismernek. Néha meglátogatom Gion Károlyékat. Jól esik elbeszélgetni a régi szenttamási napokról.

– Én is erről beszélgettem velük fél napot és fél éjszakát.

– Így szokott lenni, ha földiek találkoznak. Egyébként tőlük tudtam meg, hogy maga eljön látogatóba. Ezért jöttem át a határon. Figyelmeztetni szeretném.

– Mire?

– Egy vasutas formájú ember állandóan követi.

– Vasutas sapkában és katona köpenyben?

– Igen.

– Megismerkedtem az illetővel a vonaton. Milutinnek hívják, hős montenegrói partizán, és szeret kártyázni. Több, mint száz dinárt nyertem tőle.

– Gratulálok.

– Visszafelé is meg fogom kopasztani.

– Helyesen teszi. De vigyázzon vele. Veszélyes ember. Megszokta a gyilkolást. Azt hiszem, mi is kénytelenek leszünk hamarosan Milutinra állítani valakit.

Eddig is halkán beszélgettünk, de most még jobban lehalkítottam a hangomat.

– Kik azok a mi?

– Hát... mi, akik most éppen amazoknak dolgozunk.

– Azok is nagy mocskok.

– Túléljük őket. Ha úgy éreznék, hogy bajba keveredett, üzenjen értem. Gion Károly vagy inkább Tölgyesi Miska által.

– Miért keverednék bajba?

Margith Gábor erre már nem akart válaszolni, rövid hallgatás után megkérdezte:

– Miska jól van?

– Unatkozik. Jól van, de szeretne visszamenni Budapestre.

– Alkalmadtán kopassza meg őt is. És őrizze meg a pisztolyt, amit valamikor én adtam magának.

A pénztárhoz értem, jegyet vettem, elmenőben rápillantottam Margith Gáborra, alig változott valamit, ugyanaz a horgasorrú, nagycsonttú kemény ember volt, akitől féltek a szenttamási kocsmákban. Ő is jegyet váltott valahová.

Vonatra szálltam, a vasutasok fülkéje nyitva volt, beültem, még el sem hagytuk a várost, a Vegyigyárnál már bejött hozzám Milutin Karics, elővette a kártyákat, Verbászig százötvenkét dinárt nyertem tőle, mégis mosolyogva búcsúztunk, Milutin kifejezte reményét, hogy a jövőben is találkozunk még a vonaton.

Újvidéki látogatásomat Dosztán Jánoshoz egy szerdai napra terveztem, előző vasárnap Rézi újabb ciril betűs levelet hozott Deszánkától, pénz nem volt a borítékban, csak egy rövid üzenet. „Fehér Jóska szerda este hat órakor várja a báni palotában. 15-ös iroda.” Ha eddig nem sejtettem volna, ebből megtudhattam, hogy felbontják a postán földadott leveleimet.

Ezen az utamon Újvidék felé nem kártyáztam, Milutin a kiszácsi megálló után bukkant fel, nem volt érdemes kártyázásba kezdeni, váltottunk néhány barátságos szót, együtt szálltunk le Újvidéken, meghívtam a közeli Vasút utcai kocsmába, ahol Dosztán János pincérkedett. Szürkés-fehér délután volt, a kocsmá pedig szürkés-fekete belülről, Dosztán János lelkesen üdvözölt, régről ismertük egymást, a háború előtt Stefi kocsmájában dolgozott, kértem tőle két pohár forralt bort, azután elkezdtünk Stefiről beszélgetni, elmondtam, hogy valahol Oroszországban raboskodik, de komolyan reménykedhetünk, hogy hamarosan szabadul onnan. Magyarul társalogtunk, Milutint szemmel láthatóan idegesítette a számára érthetetlen beszéd, gyorsan megitta a borát, és elköszönt tőlünk. Dosztán János ezután panaszkodott, hogy nem érzi jól magát Újvidéken, nyomorúságos albérletben lakik, fontolgatja, hogy visszatér Szenttamásra.

Odakint sötétedni kezdett, én is elköszöntem Dosztán Jánostól, nem szándékoztam sokáig Újvidéken maradni. Villamossal is mehettem volna, de inkább elgyalogoltam a báni palotához. Öt perccel hat óra előtt értem a bejáratához. A nagy fehér épületet eddig csak kívülről láttam, most beléptem. Belülről is nagy volt, magas falakkal, és tágas előcsarnokkal, két magas rendőrrel és egy

mogorva portással. Megmutattam az igazolványomat, és mondtam, hogy várnak a 15-ös irodában. A mogorva portás telefonált, aztán az egyik rendőr felkísért az emeletre, és kinyitotta előttem a 15-ös ajtót. Az iroda is nagy volt, meg az íróasztal is, ami mögött Fehér Jóska ült, kissé gyűrött kék öltönyben, és kék nyakkendővel a nyakában.

Az órájára nézett, amikor beléptem.

– Maga pontos és megbízható ember – állapította meg elégedetten. – És amellet szerencsét is hoz nekem. Tudja, én kicsit babonás ember vagyok. Előző találkozásunk óta meredeken ível fölfelé a pályám. A falusi tanító-lakból eljutottam ebbe a palotába. Esetleg még feljebb kúszhatok. Ezért akartam ismét találkozni magával.

Felállt, kezét nyújtott, helyet kínált, leültem egy bőr fotelbe, ő visszaült a hatalmas íróasztal mögé. Körülnéztem.

– Mennyibe kerül magának ez a tágas iroda? – kérdeztem.

Egy pillanatra elkedvetlenedett.

– Meg kellett nősnöm – mondta lehangolódva.

– Másokkal is előfordult már.

– Tyelbabin Mirjanát vettem el feleségül. A híres bánáti partizánlányt.

– Többször láttam már a hölgy fényképét az újságban. Nem éppen világszépség. Bár lehet, hogy csak a maszatos nyomdatechnika ábrázolja előnytelenül.

– A nyomdatechnikánk a körülményekhez képest igen jó. Az élet meg olyan, amilyen. De azért el lehet viselni Mirjanát. Keveset tartózkodik otthon, nyakig merült a politikába.

– Maga is.

– Így hozta a sors. Még otthon is főleg politikáról fecsegek. Gyakorolom a szerb beszédfordulatokat.

– Jól halad?

– Többször megdicsértek már az elvtársak. Az meg külön tetszik nekik, hogy megbízható szerb lányt vettem feleségül. Ezt jóformán elvárják a megbízható jugoszláviai magyar politikusoktól. Maga nem akar véletlenül asszonyt cserélni?

– Eszem ágában sincs. Nem vagyok politikus, a házamban pedig anyanyelvemen szeretek beszélni. Különösen a feleséggel.

Fehér Jóska hátrasímitotta a haját, kicsit jobb kedvre derült, kihúzta az egyik asztalfiókot.

– Hagyjuk az asszonyokat – mondta és egy üveget vett elő a fiókból. – Maga megvendégtelt engem, amikor a házában jártam. Szeretném viszonzni. Konyak megfelel?

– Idefelé forralt bort ittam. Jöhet rá a konyak. Legfeljebb majd alszom a vonaton hazafelé.

– Üvegből vagy pohárból igyunk?

– Ihatunk üvegből is.

– Én is jobban szeretek üvegből inni – nevetett Fehér Jóska. – Így szoktam meg falusi tanító koromban. Néha inspiráltam magam az órák közötti szünetekben. Persze csak ritkán.

Odajött hozzám, kezembe nyomta az üveget, leült a mellettem levő fotelbe. Meghúztam az üveget, megtöröltem a száját, visszaadtam, Fehér Jóska is ivott.

– Az én pálinkám erősebb volt – jegyeztem meg.

– Ekkora irodában finomabb italok járnak – mondta Fehér Jóska, és megint átnyújtotta az üveget.

Újból ittam, kabátujjammal megtöröltem az üveget, visszaadtam.

– Meghoztam a szerencsét a nagy irodába és a finom konyak mellé. De azt hiszem, nemcsak ezért akart találkozni velem.

Fehér Jóska felállt, az ablakhoz sétált az üveggel, kinézett a sötét utcára, és elégedetten megállapította.

– Újvidék szép város. Belgrád is igen szép. Lehet, hogy hamarosan odaköltözünk Mirjanával. Budapest azonban mindkettőnél szebb. Egyszer jártam ott a magyar időkben, nagyon tetszett.

– Egyszer én is jártam Budapesten – mondtam. – Az első háború után, amikor hazaengedtek az orosz fogságból.

– Elmehetne oda másodszor is – mondta Fehér Jóska az ablak mellől.

– Elvesznék abban a behemót városban.

– Fehér József néptanító és Rojtos Gallai István mezőőr sehol sem veszik el. Sem Belgrádban, sem Budapesten.

– Mi célból mennék oda?

– Tájékozódás céljából. Majd megbeszéljük a finom konyak mellett. Van még egy üveg a fiókomban. Persze, helyzetemnél fogva kirakhatnám az üvegeket a bárszekrénybe is, mégis inkább a fiókban tárolom az italt, így szoktam meg a falusi és a tanyasi iskolákban.